

ETO: 821.511.141"20"

316.613.4

316.772.3

DOI: 10.19090/hk.2025.1.43-54

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

DECZKI Sarolta

HUN-REN BTK Irodalomtudományi Intézet

Budapest, Magyarország

sarolt@gmail.com

ORCID 0000-0002-6609-8448

KÖZÖSSÉGI IRODALOM

A Facebook hatása a magyar irodalomra

Community literature

The impact of Facebook on Hungarian literature

Književnost društvenih mreža

Uticaj Fejsbuka na mađarsku književnost

A tanulmány azt vizsgálja, milyen hatást gyakorolt a Facebook a magyar irodalomra, az irodalmi közéletre. A közösségi média azonnali visszacsatolást nyújt, gyors információ-áramlást biztosít, valamint fórumot a viták, szakmai beszélgetések számára. Hozzájárul ugyanakkor írói karriernek indulásához, alakulásához, új karriermintázatok megjelenéséhez. Az alkotás szempontjából ugyanakkor mediális váltást jelent, hiszen egy Facebookon közzétett irodalmi szöveg másféle sajátosságokkal rendelkezik, mint az, ami kizárólag nyomtatásban jelenik meg.

Kulcsszavak: irodalom, Facebook, mediális váltás, poszt, online fórum

A közösségi médiák megjelenése óta sokan sokféleképpen értékelték ezek szerepét az életünkben. Elhangzott már róluk minden, és mindennek az ellenkezője is. Sokan kárhoztatják, de rengeteg ember mindennapjainak a szerves részét képezik. Jellegükénél fogva azonban nem maradnak meg a magánélet keretei között, hanem kapcsolatot létesítenek intézmények, szervezetek között is, összekötik a közös érdeklődésű embereket. Technológiai forradalmat jelen-

tenek az életünkben, ami akár valós forradalmi törekvésekhez is hozzájárulhat. Adott esetben az önszerveződés legfontosabb fóruma lehet, ahogy például az „arab tavasz” esetében is láthatjuk: „A koncepció lényege, hogy a digitális kor előtt uralkodó tartalomgyártó-tartalomfogyasztó kapcsolat unipolaritását [szerkesztő-központúság] az internetes média elterjedése lebontotta, így az önálló tartalomgyártás lehetősége bárki számára lehetővé vált” (Zernig 2021). A sokszor létfontosságú hírek, információk mindenféle kontroll nélkül képesek azonnal eljutni oda, ahol szükség van rájuk.

A közösségi média kikerül a központi hatalom ellenőrzése alól, és képes alulról jövő, önszerveződő közösségeket létrehozni: „a demonstrációk résztvevői között is sok olyan »technológiai bennszülött« volt, akik facebook-oztak, tweet-et írtak, vagy éppen youtube-on dokumentálták az utcai eseményeket, így tájékoztatva a világot az egyes események valódi körülményeiről” (Zernig 2021). Kína éppen ezért tiltotta be a Facebookot, a Twittert és a Google-t és még számos médiaplatformot a 2019-es Xinjiangban történt zavargások után – bevezetve ezzel a bolygó legkiterjedtebb és legkimunkáltabb kontrollját az interneten (Zucchi 2021).

De a példák téra nagyon sokáig folytatható: a közösségi médiák mára megkevlhetetlen platformmá váltak, legalábbis azok számára, akik akár magán-, akár szakmai érdeklődésből tartani akarják a kapcsolatot másokkal. Az utóbbi években rengeteg kutatás irányult arra, milyen hatással van a mindennapi életre, a politikára, a gazdaságra, ezekkel most nem foglalkozunk.

Ebben a tanulmányban azokat a lehetőségeket szeretném – legalább hozzávetőlegesen – áttekinteni, melyeket a Facebook jelent a magyar irodalom számára. A nagyon tágran vett „irodalom”-ba beleérték mindent, ami az irodalmi élet működésével, az irodalmi művek terjesztésével, az irodalom kommunikációjával kapcsolatos. És csupán egy közösségi médiát vizsgálók, a Facebookot, mert ezt ismerem a legjobban. Ezt a platformot inkább az idősebb generáció használja, a fiatalabb korosztály más fórumokon (Instagram, TikTok) aktívabb. Ez kétségtelenül így van, és ez valamelyest torzít a megfigyeléseken, hiszen nem fordít figyelmet az irodalom más platformokon való jelenlétére. Így például a BookTube-ra, vagyis arra a kamaszok között nagyon népszerű jelenségre, mely gyakorlatilag nem más, mint hogy videókban mesélnek aktuális olvasmányélményeikről, s melynek semmi köze az irodalom intézményesült rendszeréhez (vö. Gács 2020).

Az irodalom iránt érdeklődők számára napi tapasztalat, hogy a Facebooknak jelentős szerepe van az irodalmi élet működésében, a közvetítésben, sőt, akár alkotások létrejöttében is. Talán nem meglepő, ha néhány kutatás kifejezetten

arra irányult, hogy az irodalom közvetítésében különösen érdekelt intézmények hogyan tudják hasznosítani a közösségi médiákat, megszólítani a potenciális olvasóközönséget, melynek a mindennapi életében már jelentős szerepet töltenek be ezek a fórumok.

Az utóbbi években azt tapasztalhatjuk, hogy minden olyan közintézmény, melyek elsődleges feladata a kultúra és tudás közvetítése, Facebook-profilra hozott létre magának. A könyvtárak számára ez például azzal az előnnyel jár, hogy fel tudják hívni a figyelmet az általuk nyújtott szolgáltatásokra, új olvasókat tudnak megszólítani, információkat megosztani és közvetlenül kommunikálni a felhasználókkal (Vassilakaki–Garoufallou 2014). Jellemzően aktuális információkat osztanak meg, vagy éppen a profiljuknak megfelelő ismeretterjesztő tevékenységet folytatnak. Így például a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Facebook-oldalán is rengeteg információt találhatunk az intézményben folyó kutatásokkal kapcsolatos eseményekről, hírekről, valamint a nagyközönségnek szóló cikkeket is. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára oldalán pedig rendszeresen olvashatunk rövid történeteket az állambiztonsági múltról, melyek más csatornákon jóval kevesebb olvasót érnének el.

Néhány kutatás pedig kifejezetten arra irányult, hogyan hasznosítható a Facebook az irodalom oktatásában, marketingjében, hogyan szólíthat meg új olvasókat (Mariappan–Bin Abu–Omar 2017). Azt találták, hogy a Facebook hatékony oktatási eszközként is használható, mert interaktívabbá, személyesebbé, holisztikusabbá tudja tenni a tanulást, mely ily módon túlnyúlik a tanórák keretein. Más kutatók általában azt vizsgálták, hogy a Facebook milyen hatást gyakorolt az olvasási szokások alakulására (Perveen–Khan–Karam 2022).

Az optimizmus ugyan némi fenntartásokkal kezelendő, de a kutatási eredmények meggyőzőek. A Perveen–Khan–Karam-team ugyanis a Facebook-használat számos olyan előnyére világított rá, melyek jótékony hatást gyakorolnak az egyén szociális integrációjára, olvasási szokásaira. Hipotézisük szerint a Facebook:

- segíti a kreativitást és az innovációt,
- az élethosszig tartó tanulás szolgálatában áll,
- a konstruktív vita lehetőségét kínálja a felhasználóknak (zárójelben azért érdemes megjegyezni, hogy a magyar user tapasztalatai szerint kevésbé konstruktív, sőt, alapvetően destruktív viták is zajlanak a kommentekben),
- hozzáférhetővé teszi a közösségi és kulturális értékeket,
- más kultúrák megismeréséhez is utat nyit; olyan kultúrákhoz, melyekről más médiumokon keresztül kisebb eséllyel tudnánk tudomást szerezni,

- ezáltal az empátia és a megértés lehetőségét nyújtja (a szerzők szerint egyébként ez az irodalom egyik fő feladata),
- túlmutat továbbá a nyomtatott irodalmon, és az olvasást szociális praxissá teszi.

Szerintük tehát a Facebook multimodális szöveg, demokratikus, bárki számára hozzáférhető, nemcsak a magasabb társadalmi osztályok számára.

Felhívják továbbá a figyelmet a digitalizáció szerepére a kultúra terjesztésében, hiszen ezáltal azok is hozzáférést nyernek a kulturális javakhoz, akiknek kevesebb pénzük van ilyen célokra. Ezáltal a felhasználó gyarapítja a kulturális tőkéjét, valamint a másokkal való kommunikáció révén javítja az ízlését. A kulturális javak digitalizációja, hozzáférhetővé tétele valóban az ismeretterjesztés, a tudás gyarapításának a szolgálatában áll, és ezzel egyidejűleg emancipatorikus folyamat is, hiszen a kulturális javak és értékek bárki számára való hozzáférhetőségét segítik elő.

A kutatók egy kérdőíves felmérést is végeztek, melynek eredménye:

- A válaszolók kétharmada (64%) szerint a Facebook elősegíti a hozzáférést az irodalmi szövegekhez.
- Hasonló arányban (71%) érzik azt, hogy ösztönzést kapnak az olvasáshoz, és felkelti az érdeklődést az olvasáshoz.
- 85% szerint a költészet a legnépszerűbb irodalmi műfaj a Facebookon.
- 62% válaszolt úgy, hogy nem teljes szövegek, hanem a részletek iránt nagyobb az érdeklődés.

Ezek alapján arra a konklúzióra jutottak, hogy a Facebook segíti a hozzáférést a szövegekhez, fejleszti az ízlést, és jobban kedvez a rövidebb szövegeknek, mint a hosszabbaknak.

Egy esettanulmány pedig arra világít rá, hogy a fiatalabb generáció íróvá válásában, művészi karrierjének alakulására is jókora hatása van a Facebooknak (Halverson 2016). Tobias Hülschwitt német író első műve 2000-ben jelent meg, melyet több másik követett, és a szerző időközben nemcsak megtanulta a közösségi média használatát, hanem ez idővel az alkotói praxis szerves részévé is vált nála. Kommunikációs hídak képez az író és olvasói között. A magányos írói munka ezáltal kilép a nyilvánosságba, mely nem csupán spontán, közvetlen, de interaktív is. Ez ösztönözte az írókat arra, hogy a nagyobb lélegzetű munkák mellett olyan kifejezési formákat is keressen, melyek kifejezetten Facebookkompatibilisek. Ennek megfelelően elkezdett magazinoknak írni cikkeket, valamint rövid lélegzetű írásokból álló útinaplót.

Ahogy egy interjúban mondja: „A legnyilvánvalóbb különbség a blog és a regény között, hogy a blogban megjelenő történeteket rövid epizódokban meséli el az ember. Minden posztnak van eleje és vége, és alapvetően önmagában is élvezhető, de egyben olvasva egy nagyobb történetet tesznek ki” (Halverson 2016, 182). Az alkotási folyamatban továbbá szerepet kap az olvasó is, aki kontrollszerephez, azonnal visszacsatolási lehetőséghez jut. Hülswitt az új felülethez alkalmazkodva fejlesztett ki új narratív szerkezetet is, a nem lineáris elbeszélést, mely rövidebb, egymáshoz lazább szálakkal kapcsolódó történetekből áll. (Itt azonban érdemes megjegyeznünk, hogy ez a narratív stratégia nem is új, és nem is ismeretlen az olvasók számára; a napjainkban megjelenő kötetek esetében hasonló alkotói módszer figyelhető meg, többnyire szintén a közösségi média használatával összefüggésben.) Hülswitt azonban saját poétikát próbált meg csinálni ebből a lehetőségből, és alkotótársával, Matt Soarral saját intézetet alapítottak a nem lineáris elbeszéléskultúra tanulmányozására elméletben és gyakorlatban, irodalomban, filmben, színházban és a társadalomban, melyről azt állítja, hogy „a nem lineáris egyszerűen egy nagy relaxációs gyakorlat” (Halverson 2016, 184).

Hülswitt sem tagadja, hogy az olvasói elvárásokhoz való alkalmazkodás anyagilag is megtérül, hiszen a rövidebb szövegek jobban eladhatók. Sok alkotó pedig a megélhetés érdekében kénytelen alkalmazkodni ezekhez az elvárásokhoz, és ezzel „belépéskor leadni az agyát a ruhatárban” (Halverson 2016, 183). Hülswitt mindenesetre jól bánt a közösségi médiákkal, melyek segítségével nemcsak poétikát, hanem karriert is csinált magának. Írásmódja, művészi praxisa adaptálódott a mediális környezethez, és a hagyományos, nyomtatott mű helyett az online megjelenő, azonnali visszacsatolásnak kitett, bármikor szerkeszthető szöveget részesíti előnyben.

Mindezek a gyakorlatok, írásmódok a magyar irodalom esetében is megfigyelhetők. Ha csak nagyon szórványosan tekintjük is át az irodalommal kapcsolatos tartalmak jelenlétét a Facebookon, a következő alkalmazási lehetőségeket különböztethetjük meg:

- I. Marketing, hirdetés (szerzői, kiadói oldalak, folyóiratok, események)
- II. Csoportok (olvasók, szakmai csoportok)
- III. Szakmai, közéleti párbeszéd lehetősége
- IV. Már megjelent szövegek megosztása
- V. A szöveg megszületésének a helye

I. Ahogy a könyvtárak esetében is láthattuk fent, jóformán az összes, kultúrával és irodalommal foglalkozó intézménynek van saját Facebook-oldala,

ahol a tevékenységével kapcsolatos információkat, eseményeket oszt meg. A teljesség igénye nélkül az efféle intézményekről van szó: kiadók, múzeumok, irodalmi rendezvények helyszínei, irodalmi szervezetek és közösségek, folyóiratok, de ma már jóformán minden szerzőnek is van saját oldala, enélkül nehéz jelen lenni a köztudatban.

Ezekkel az oldalakkal kapcsolatos elvárás, hogy meglehetősen gyakran frissüljenek, jelenjék meg valamilyen tartalom, amely az adott szerzőre, intézményre, eseményre irányítja a figyelmet, megtartja a köztudatban. A Facebook efféle használata elsősorban marketing célokat tart szem előtt, azt, hogy az adott hír vagy tartalom minél több felhasználót érjen el. Egy tartalom márpedig akkor vonzza magára a figyelmet, ha érdekes, könnyen befogadható, nem túl hosszú, frappáns, és lehetőleg kép is tartozik hozzá.

II. A Facebookon nagyon sok olyan csoport van, amelyek valamilyen módon kapcsolatba hozhatók az irodalommal. Külön érdekesek az egyes írókkal kapcsolatos csoportok, melyek népszerűsége korántsem áll arányban kanonizációjukkal. A „Mikszáth Kálmán rajongói” nevű csoportnak mindösszesen két követője van, de nem azért, mintha ezenkívül még számos Mikszáthtal kapcsolatos csoportot hoztak volna létre. A „Mikszáth »Kálmi« Kálmán” csoportnak egy rajongója sincs, a legnagyobb figyelmet a Mikszáth Kálmán oldal érte el 2000 követővel, ez azonban 2015-ben frissült utoljára, és a borítóképen a Diákhitel Központ hirdetése található.

Hozzá hasonlóan Jókai Mór sem kapja meg azt a figyelmet a közösségi médiában, amely a magyar kultúrában betöltött szerepe miatt járna neki. Szerzői oldala 1100 követővel rendelkezik, és ezen is 2015-ben jelent meg utoljára valamilyen tartalom, és valamilyen oknál fogva ennek a borítóképen is a fentebbi cég hirdetése látható. Jókai írói oldalát pedig mindösszesen ketten kedvelik, és egy követője van, viszont viszonylag rendszeresen frissül. 2025. január 5-én például ezt posztolta az admin: „Budára és a nemzetre! És mindenkire, aki vérevel védelmezi azt! Sándor... ez rád is vonatkozik...” A poszt alatt mindössze egy komment olvasható, Petőfi Sándoré, aki a profilképén izmos felsőtestű, fehér atlétatrikós, jóképű legény, és így reagált a megszólításra: „Köszönöm, hogy én értem is ittál.” A háttértörténetet az egyszeri felhasználó nem ismerheti, de tiszteletben tartja irodalmi nagyságaink barátságát.

A Jókaival társalgó Petőfi-profilnak is mindössze egy követője van, de a nyilvános „Petőfi”-csoportnak már 4700, melyben az irodalmi jellegű tartalmak szinte háttérbe szorulnak a költő szibériai, pontosabban burjátföldi életével és halálával kapcsolatos eszmefuttatások mögött. A „Szeretem Petőfit” nevet viselő oldal 1300 követővel rendelkezik, és fő profilja a költő kultuszának az

ápolása. Mindezzel szemben a „MINDEN, ami Rejtő Jenővel kapcsolatos” nevű csoport 6800 taggal rendelkezik, és rendszeresen osztanak meg az íróval kapcsolatos tartalmakat.

A kortárs magyar irodalmi kánonokon abszolút kívül álló Leiner Laura oldalának 64 000 követője van, és rendszeresen frissül. Lakatos Leventét 154 000 rajongó követi, Fábíán Jankát pedig 16 000. Kepes András hivatalos oldalának 94 000 követője van, míg a „Náray Tamás – gondolatok a világról, meg másról” oldalnak 87 000. Velük szemben a kortárs magyar irodalom legnagyobb sztárjai jóval kevesebb rajongót tudhatnak a magukénak. Krasznahorkai László oldalát 7800-an követik, a szintén Nobel-díjra esélyesek között számon tartott Nádas Pétert pedig 15 000-en. Tompa Andrea könyveit is számos nyelvre fordították már le, és írói oldalának 7900 rajongója van. És ha végignézzük a kortárs magyar irodalom legnevesebb szerzőinek az oldalát, azt láthatjuk, hogy viszonylag kevesen jelölik be őket. Ez csupán nagyon felületes áttekintés az írói oldalak, csoportok népszerűségéről, az azonban viszonylag világosan kirajzolódik, hogy a klasszikus szerzők viszonylag kevés érdeklődőt vonzanak, a kanonizált kortárs szerzők pár ezres rajongói tábor tudhatnak a magukénak, a népszerű irodalom szerzőinél pedig ez a szám ugrik egy nagyságrendet, és esetükben több tízezres csoportokról beszélhetünk. Mindezekon kívül pedig nagyon sok szakmai (és kevésbé szakmai) irodalmi csoport található a magyar Facebookon, melyek többnyire híreket, eseményeket osztanak meg. De némelyik virtuális szakmai fórumként is működik, mint például a „Magyartanárok Egyesülete” csoport, melynek 15 000 tagja van.

III. A Facebook-csoportokban jellemzően akkor növekszik meg az aktivitás, amikor valamilyen vitás vagy a szakmai közéletet élenként foglalkoztató kérdés kerül terítékre. A kortárs magyar irodalmi életet az utóbbi időkben számos botrány kavarta föl, melyek megbeszélésének egyik fő fóruma a Facebook volt. Ami nem feltétlenül a konszenzus irányába terelte a vitás kérdéseket, hiszen az online kommunikáció jellemzően kiélesíti a vitás kérdéseket, egyre távolabb kerülnek egymástól a különböző álláspontok, szekértáborok alakulnak ki, és a vita is egyre személyeskedőbbé, durvábbá válik. Az online vita nem az álláspontok közeledésének, a kölcsönös megértésnek kedvez, hanem éppen ellenkezőleg: a polarizálódásnak, megosztottságnak.

Ezt láthattuk a Térey-ösztöndíj esetében is, mely körül az elmúlt pár év legkiélezettebb, legsarkosabb diskurzusa alakult ki 2019–2020 telén mindenféle lehetséges fórumon: blogokban, online és offline lapokban és a Facebookon, heteken keresztül (tanulságos lenne ennek a feldolgozása). Jellegeből adódóan az utóbbi platformon durvult el igazán a vita, és vált alkalmanként személyeskedővé.

Szintén nem személyeskedéstől és indulatoktól mentesek azok a viták, melyek az NKA döntései körül alakulnak ki, a PIM és a Petőfi Irodalmi Ügynökség működésével kapcsolatban, egyes folyóiratok támogatása, illetve a támogatás megvonása kapcsán, és sorolhatnánk. Hibás, szakmailag megalapozatlan döntések osztják meg a magyar irodalmi közéletet, melynek szereplői közül sokan a Facebookon formálnak véleményt.

De nem csupán viták, hanem szakmai kezdeményezések is el tudnak indulni abból, hogy az érintettek a Facebookon lépnek kapcsolatba egymással, és osztják meg ötleteiket. Kukorelly Endre kezdeményezésére alakult meg példának okáért a Gyümölcsöskert-Baumgarten-díj nevű Facebook-csoport, mely az egykori Baumgarten-díj feltámasztására tett kísérletet. Kukorelly 2019-ben indította el a kezdeményezést, melyet azóta is közösségi finanszírozásban tart fenn, s melynek apropója az állami díjakkal (pontosabban az az évi József Attila-díjakkal) kapcsolatos mélységes megdöbbenés és felháborodás.

Szintén a pozitív kezdeményezések sorába tartozik Esterházy Péter egykori otthonának a megvásárlása és alkotóházzá alakítása, melyről a vita ismét csak a Facebookon indult el. Az írótársadalom részéről Dragomán György, Vámos Miklós és Daniel Kehlmann voltak a kezdeményezés aktorai.

Mindemellett a Facebook a minden vitától, politikától mentes, tisztán szakmai diskurzusoknak is teret ad. Az egyik ilyen fórum a Lyukasóra nevű csoport, melynek a fő profilja a magyar költészet, de emellett irodalommal kapcsolatos híreket is megosztanak. Az adminisztrátor verseket posztol, és ezeknek a szerzőjére kérdez rá. Egy-egy kritika körül is alakulnak ki szakmai viták, és az is előfordul, hogy valaki a Facebookon kér segítséget valamilyen szakmai kérdésben. Tapasztalataim szerint ilyen esetekben gyorsan válasz érkezik, és számos felhasználó reagál.

IV. Az irodalom jelenlétének a Facebookon az egyik legfontosabb formája a konkrét irodalmi művek posztolása. Itt érdemes visszagondolni arra, amit fentebb a Facebook edukációs célokra való felhasználása és a *life long learning*-ben betöltött szerepe kapcsán idéztem a vonatkozó kutatásokra támaszkodva. A Facebookon annak is van esélye belebotlani egy-egy versbe, irodalmi szövegbe, akinek a mindennapjaiban nem játszik szerepet az olvasás. Ennyiben teljesen helytálló a Perveen–Khan–Karam szerzőgárda megfigyelése, hogy a Facebook növeli a hozzáférés esélyét a kulturális tartalmakhoz, és ebből kifolyólag emancipatorikus fórum.

De aki rendszeresen olvas, az sem biztos, hogy mindent megtalál, ami érdekes lehet számára, ha csak az általa ismert szerzőkre keres rá. A Facebook-ismerősök megosztásainak ismeretterjesztő, műveltségközvetítő szerepük van, felhívják a

figyelmet nem ismert szerzőkre, művekre, kiváltképp ha olyan ismerős posztjába botlunk bele, akinek megbízunk az ízlésében. Akinek számos ismerőse van a kortárs magyar irodalmi életből, az rendszeresen olvashat idézeteket, hosszabb-rövidebb irodalmi szövegeket az idővonalán, olyanokat, amelyek más módon aligha kerülnének a tekintete elé. Ez a funkció részben összefügg a fentebbivel is, hiszen egy-egy megosztás alatt kialakulhat szakmai párbeszéd is.

V. Az igazán izgalmas azonban az, amikor a Facebook válik az irodalom médiumává. Vagyis a Facebookon születik az irodalmi mű, ott publikálják először. Ahogyan fentebb is láttuk Tobias Hülschwitt esetében, az online közösségi tér mediális, és egyben poétikai váltást is jelent, az irodalmi szöveg alkalmazkodik az online közösségi normákhoz, feltételekhez. Ez azonban nem minden esetben jelenti azt, hogy kiszolgálja az olvasói elvárásokat, vagy – ahogyan a német író fogalmazott – azt, hogy a szerzőnek le kellene adnia az agyát belépéskor a ruhatárban.

A Facebook-publikálásra született irodalmi szöveg nem lehet túl hosszú, hiszen ezen a platformon korlátozott az olvasó figyelve. A szöveg továbbá legyen kellően érdekes, legyen eleje, vége és közepe, ragadja meg a felhasználók figyelmét. Ennek megfelelően alakul a Facebookon publikált szövegek műfaja is: versek, karcolatok, tárcák, novellák, kultúrtörténeti írások, receptek, viccek, gegek. Jól azonosítható ugyan a szerző, de a szöveg valamelyest mégis interaktív, hiszen az olvasó azonnali visszacsatolást tud nyújtani, melynek hatására a szöveg még változhat.

Ahogy Jónás Tamás írja kérdésemre válaszolva:

Egyetlen olyan platform sincsen, ahol ennyi emberhez lehetne eljutni, mint jelenleg a FB-on. A tiktok, insta nem alkalmas hosszabb szövegek olvasására. [...] azt állítom, hogy ha nem lenne FB, legalább két regényt, és 2 verseskötetet meg sem írtam volna... [...] azt biztosan állítom, hogy akit valóban az érdekel, hogy eljusson az emberekhez [...], az ezt a felületet választja... (2024. jún. 4.)

A kérdésem pedig az volt, melyet a Facebookon tettem fel az ismerőseimnek, hogy mely szerzők publikálnak a Facebookon, vagy kik azok, akiknek elsősorban ide íródnak a szövegeik. A posztra számos válasz érkezett (mely egyszerűsége miatt a közösségi médiában kibontakozó szakmai párbeszédre is jó példa), és az alábbi szerzőket sorolták fel az ismerőseim: Péntek Orsolya, Gerőcs Péter, Tófalvy Zselyke, Kerényi Tamás, Konok Péter, Erdős Virág, Nyáry Krisztián, Saly Noémi, Gábor György, Hetényi Zsuzsa, Dániel András, Wirth Imre, Hartay Csaba. Ezek közül van, akinek az írói karrierje maga is a Facebookon indult,

mások esetében pedig arról van szó, hogy eredetileg csupán a Facebookra szánt szövegeikből születik könyv.

Nézzük az első esetet. Erre tipikus példa Nyáry Krisztián írói karrierje, aki 2012 körül kezdett el magyar írók szerelmi életével foglalkozó írásokat posztolni a Facebookon. Ezek virálisan terjedtek, rendkívül népszerűek lettek, és ennek hatására született meg az *Így szerettek ők: magyar irodalmi szerelmeskönyv*. Ennek 2013-ban megszületett a második része is, és innentől kezdve rendszeresen jelennek meg a szerzőnek a magyar irodalom jeles alakjairól szóló posztjai, illetve ezekből összeállított kötetei. Ezek jellemzője, hogy az olvasó pletykaéhségét igyekszik kielégíteni, jól ráérezve arra, hogy azok is kíváncsiak az írók emberi oldalára, szokásaira, gyengéire, a velük kapcsolatos anekdotákra, akik az iskolai oktatásban nem kedvelték meg az irodalmat.

Konok Péter is a 2010-es években kezdett karcolatokat, kis napi abszurdokat, történeteket publikálni a Facebook-oldalán. Ekkor már jelentős történészi pályafutás állt mögötte, amellyel idővel felhagyott. A Facebookon való publikálás lehetősége tehát karriermódosítást eredményezett nála, és azóta már több kötete jelent meg, melyeket a közösségi oldalon született publikációiból állított össze.

S akkor lássuk a második esetet. Gyakoribb, hogy egy-egy szerzőnek több műve is született már, mielőtt elkezdett publikálni a Facebookon, mely annyira sikeresnek bizonyult, hogy akár saját belátására, akár olvasói biztatására, könyv formában is kiadta ezeket az írásokat. Így született például Ménes Attila *Műanyag szalon* című kötete is (2019), mely a szerző saját műfaji megjelölése szerint „harmsziádákat” tartalmaz, melyek az orosz abszurd klasszikusáról, Danyiil Harmszról kapták a nevüket.

Dragomán György recepteket kezdett el publikálni a Facebookon, veretes irodalmi nyelvezetben, számos személyes történettel kísérve, melyek hamar óriási népszerűségre tettek szert. Ezekből jelent meg 2023-ban a *Főzőskönyv: Írások főzésről és evésről* című kötet, melyet a kiadó így ajánl az olvasó figyelmébe:

Dragomán szenvedélyes író és szakács, az otthoni kenyérsütés és a nagy családi főzések propagátora, régi és új ételek őrzője és megalkotója, receptek lelkes egyszerűsítője és kíváncsi bonyolítója. A *Főzőskönyv* praktikus és roppant élvezetes társ a konyhában a reggelitől az ebéden át a vacsoráig, és közben mindenféle hasznos és haszontalan dolgot is megtanulhatunk a lezajló folyamatokról. [...] Dragomán György mindezeket családi történetekbe ágyazva, vicces és komoly novellákkal, érzékletes regényrészletekkel körítve rakja elé, hogy boldog órákat szerezzen az ingyenc olvasónak (<https://magveto.hu/konyvek/fzskonyv---irasok-fzesrl-es-evesrl/139487343>).

Sikeres lett az orosz irodalom professzorának, Hetényi Zsuzsának is az első szépirodalminak tekinthető munkája, mely szintén Facebook-posztokból állt össze (*Nyugati, Keleti – Ogyesszától Odesszáig*, 1973 – 2023, 2023). Erről ezt olvashatjuk a könyv leírásában:

Memoár, pályaudvari napló, esszé... Hetényi Zsuzsa három részből álló könyve rövid, könnyednek tűnő írásokból áll, de széles panoráma. Groteszk párpercesekben megírta szovjet-ukrajnai emlékeit az 1970-es évekről, kolerá karantént egy bolondokházában, a feketepiacot, az eltűnt zsidó temetőket, egy furcsán induló korai házasságot és sok mást, amin átsejlik az akkori életmód abszurditása. A második rész a 2022-es háborús „budapesti tavasz” pályaudvari naplója, az ukrajnai menekültek kavalkádszerű fogadása egy önkéntes tolmács szemével, sok átutazó mikrotörténetével, háttérben a magyar társadalom nem kevés nyavalyájával. A könyv harmadik részében szkeccsek (esszék, tárcák) sorjáznak a háború egy évéről, az orosz irodalom átértékeléséről, a friss orosz emigrációról, ahol a szerző megszólaltatta külföldi kollégáit is, vajon mit gondolnak a kulturális bojkottról.

Számos szerző tehát él azzal a lehetőséggel, melyet a Facebook jelent a mindennapi és az irodalmi életben. Az alkotás szempontjából mediális váltásról van szó, mely azonnali visszacsatolást, gyors interakciót jelent az író és az olvasó között, melynek hatása lehet a szöveg alakulására, végleges változtatára, mint ahogyan a szerző karrierjére is, akár pozitív, akár negatív irányban. Fórumot szolgáltat továbbá a szakmai-közéleti viták számára is, marketinglehetőséget és a tájékozódás, ismeretszerzés terepe is. Szerepe mégsem egyértelműen pozitív, hiszen hozzájárul a polarizációhoz, a viták kiéleződéséhez. Hatása ugyanakkor kétségtelen a magyar irodalmi élet, a magyar irodalom alakulására, melyet már csak azért is érdemes alaposabban szemügyre venni, mert ebben élünk.

Irodalom

- Gács Anna. 2020. A Booktube személyessége – Az olvasás [újra]tanulása. In *A vágy, hogy megghatódjunk*. 81–103. Budapest: Magvető.
- Halverson, Rachel J. 2016. Becoming a Writer in the Digital Age: Tobias Hülschwitt's Path from Published Author to Performance Intellectual. *Pacific Coast Philology* 51 (2): 177–194.
- Mariappan, Logenthini – Bin Abu, Abd Ghani – Omar, Ainon Binti. 2017. Facebooking for a More Lively Interaction in Literature Classroom. *Creative Education* 8. 749–763.

- Perveen, Ayesha – Khan, Imdad Ullah – Karam, Abid. 2022. Lifelong Learning And Social Media: Impact Of Facebook On Literary Reading In Pakistan. *Webology* 19 (2): 6706–6726.
- Vassilakaki, Evgenia – Garoufallou, Emmanouel. 2014. The impact of Facebook on libraries and librarians: a review of the literature. *Program electronic library and information systems*· July. 226–245.
- Zernig Csombor. 2021. A közösségi média politikaformáló ereje és az arab tavasz – a digitális polgári engedetlenség kialakulása. *biztonsagpolitika.hu* <https://biztonsagpolitika.hu/elemzesek/a-kozossegi-media-politikaformalo-ereje-es-az-arab-tavasz-a-digitalis-polgari-engedetlenseg-kialakulasa> (2025. jan. 16.)
- Zucchi, Christina. 2021. *Why Facebook Is Banned in China and How to Access It*. China's so-called Great Firewall is a disruptor in the social media sector. <https://www.investopedia.com/articles/investing/042915/why-facebook-banned-china.asp> (2025. jan. 16.)

COMMUNITY LITERATURE

The impact of Facebook on Hungarian literature

The study examines the impact of Facebook on Hungarian literature and literary public life, as well as the impact of social media on literary literature, and also how Facebook has influenced the impact of literary criticism on the Hungarian literary scene. Social media provides immediate feedback, a rapid flow of information, and a forum for debate and professional conversations. It also contributes to the launch and development of writing careers and the emergence of new career patterns. At the same time, it represents a media shift for creative work, since a literary text published on Facebook has different characteristics from the one that appears exclusively in print. *Keywords*: literature, Facebook, media shift, post, online forum

KNJIŽEVNOST DRUŠTVENIH MREŽA

Uticaj Fejsbuka na mađarsku književnost

Studija se bavi uticajem društvene mreže Fejsbuk na mađarsku književnost. Društveni mediji pružaju momentalnu reakciju, obezbeđuju brz protok informacija i forum za polemike i stručnu razmenu mišljenja. Pored toga, oni doprinose pokretanju i razvijanju spisateljskih karijera i pojavljivanju novih modela za izgrađivanje književnih karijera. Istovremeno, sa stanovišta stvaranja, oni predstavljaju medijalnu promenu, budući da književni tekst objavljen na Fejsbuku ima drugačije karakteristike od onog koji se pojavljuje samo u štampi.

Cljučne reči: književnost, Fejsbuk, medijalna promena, post, onlajn forum